

פרשת תולדות תשפ"א – סודות הפרשת המעשרות של יצחק

1. תוספות תענית ט,א: מובא בספרי: 'עשר תעשר את כל תבואת זרעך' - רבית ופרקמטיא וכל שאר רווחים מנין? תלמוד לומר: 'את כל' לרבות [רווחים מ]רבית ופרקמטיא וכל דבר שמרוויח בו.

תענית ט: רבי יוחנן ראה את הילד של ריש לקיש ואמר: פסוק לי פסוקך. הזכיר הילד פסוק מספר דברים: 'עשר תעשר' [ושאל] למה נאמר פעמיים 'עשר'? אמר רבי יוחנן: **עשר בשביל שתתעשר ... ולך תנסה את ה'.** שאל הילד: וכי מותר לנסות את ה' והרי כתוב לא תנסו את ה' אלוקיכם? אמר רבי יוחנן: **חוץ מהמצווה הזו שנאמר (מלאכי ג): 'הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ... ובחנוני נא בזאת ... אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די.'**

מכתב מהרבי יא אלול תש"י: אצל הקב"ה יש שתי דרכים: דרך אחת שקודם הוא נותן כסף ואח"כ רואה כמה מפרישים לצדקה, ודרך שנייה, שנותנים לצדקה יותר מהאפשרי וה' אינו נשאר בעל חוב, אלא מחזיר בחשבון פי כמה חלקים ... לכן בראותי את סכום הצ'ק שכתבתם, תמהני **מה מרחמים הנכם על הקב"ה?** מה אכפת לכם שהצ'ק יהיה כזה שהקב"ה ייתן עליו הכנסה שלא בערך?

בבא בתרא י,א: שאל טורנוסורפוס הרשע את ר"ע: אם אלוקיכם אוהב עניים, מפני מה אינו מפרנסם? אמר לו: כדי שניצול אנו מדינה של גיהנם. אמר לו אדרבה, זו שמחייבת את הנותנים לגיהנם [משום שמעשירים את העניים שנידונו לעניות].

2. רמב"ם מלכים פרק ט: על ששה דברים הצטווה אדם הראשון - על עבודה זרה, ברכת השם, שפיקות דמים, גלוי עריות, הגזל והדינים ... הוסיף לנח אבר מן החי ... ונמצאו שבע מצות. בא אברהם והצטווה יתר על אלו במילה והוא התפלל שחרית, **יצחק הפריש מעשר** והוסיף תפלה אחרת לפנות היום, ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית ... עד שבא משה רבנו ונשלמה תורה על ידו.

בראשית כו,יב: ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא מאה שערים ויברכהו ה' - רש"י: 'בארץ ההיא' - שאינה חשובה כשאר ארץ ישראל, 'בארץ ההיא בשנה ההיא' - הארץ קשה והשנה קשה ... שנת רעבון. 'מאה שערים' - שאמדו אותה כמה ראויה לעשות ועשתה על אחד שאמדוה מאה. **בראשית רבה:** והלא אין הברכה שורה על דבר שהוא במשקל ובמדה ולמה מדד? מפני המעשרות.

השגות הראב"ד: היה ראוי לומר [על אברהם] והוא התפלל שחרית **והפריש מעשר? כסף משנה:** שהרי כתיב באברהם **'ויתן לו מעשר מכל'?**

3. בראשית כה: ויהי עשו איש ידע ציד ... ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו - רש"י: לצוד ולרמות את אביו בפיו ושואלו, אבא היאך מעשרים את המלח ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצוות. **ליקוטי שיחות כה/118:** קודם מסופר שאברהם הפריש מעשר "מכל אשר לו", מכל נכסיו שהתפרשו - צאן, עבדים, כסף וזהב וכו', וכיון שאברהם ציווה בניו אחריו 'לעשות צדקה ומשפט', סברא שיצחק המשיך בזה. והשאלה היא איך להעריך את המלח והתבן: בפני עצמם אין להם חשיבות גדולה, אבל כשמערבים אותם עם גורמים אחרים (מלח בתבשיל ותבן בהכנת לבנים) הם מעניקים תועלת מרובה פי כמה. ולכן עשו שאל איך להעריך את שוויים לעניין ההפרשה? וכסבור אביו שהוא מדקדק במצוות.

4. ליקוטי שיחות ה/70,72: הרעיון הכללי של מעשר הוא 'לה' הארץ ומלואה', שכל מה שיהודי מרוויח שייך לקב"ה, ולכן ראשית כל צריך להפריש מעשר ומן המובחר שבשדהו, ללוי, שה' הוא נחלתו. ואולם אצל אברהם לא זה היה המקרה: במלחמה של שני צדדים, אי אפשר לדעת מי מנצח, ככתוב 'אל יתהלל חוגר כמפתח'. וקל וחומר כשהניצחון הוא למעלה מדרך הטבע, כשאנשים ספורים ניצחו ארבעה מלכים ו'לא נפקד ממנו איש', זה נס שמחייב שבח לקב"ה כי ברור שלא מדובר בתופעה טבעית אלא בפלא. ולכן כותב הרמב"ם שהמעשר שלנו - שעניינו **שהטבע עצמו שייך לקב"ה** - נובע מההפרשה של יצחק, שאמד תבואתו למעשר עוד לפני שידע על הנס שיקרה בהמשך שתבואתו תצמיח פי מאה.

דברים טו: כי יהיה בך אביון... **פתוח תפתח** את ירך לו ... **נתון תיתן** לו ... **פתוח תפתח** את ירך - **אלשיך:** הוא יתברך אוהב עניים ולמה הצריכם לעניות? אלא רצה לזכות את העשירים בצדקה וחלק העני **נתן לעשיר יותר על חלקו.** נמצא כי **משל העני הוא נותן.** וזה יאמר 'נתון תיתן' - כלומר, החלק הנתון שהוא עלי [על ה'] לעלות מזון העני - תן לו. 'ולא ירע לבבך בתתך לו' - כי משל העני הוא נותן.